

PAPÍRSZELETEK

NÉMETH ISTVÁN

Alig múlt százötven éve, hogy valahol Európában megfogalmaztak egy kiáltványt, amelyben bejelentették: kísértet járja be Európát, a kommunizmus kísértete. Úgy is történt. Ma már teljesen mellékes, mi volt vele a céljuk a bátor ifjaknak: pusztá ténymegállapítás, figyelmeztetés vagy ijesztgetés. Minthogy a híres-hírhedtté vált mondatban kétszer is előfordul a kísértet szó, az a gyanúnk, hogy inkább ijesztgetni, mintsem figyelmeztetni akarták az emberiséget. De hát az emberiség olyan, hogy már csak akkor ijed meg, amikor késő. Amikor ég a háza. Pedig tudhatná, hogy jobb félni, mint megijedni. Annál inkább tudhatná ezt, mert gyakorta ismételve, szólásmondásként használja, mégse veszi komolyan. Az emberiség természete és fölépítménye olyan, hogy semmit se vesz komolyan. Ez az egyik oka annak, hogy oda jutott, ahol van. A derék marxisták, akikből az idők folyamán marxisták–leninisták lettek, s nagy kísérletezők és még nagyobb kísértetek, csakugyan bejárták, ha nem is az egész, de minimum fél Európát, hogy itt megvetve a lábukat meghódítsák az egész világot. Ebbe tört bele a bicskájuk, meg abba, hogy óhajuk és vágyalmuk ellenére a világ proletárai nem akartak egyesülni. A nótának végül is az lett a vége, hogy a kísértet füstje tovaszállt, ám a több évtizeden át húzódó tudományos kísérletezés, amely egy új embertípus létrehozásán fáradozott, leírhatatlan hullahegyeket hagyott maga után.

A huszadik század másik nagy kísértetjárása a fasizmus volt. A bolsevizmus tejtestvére, annak ellenére, hogy szemben álltak egymással,

irtották egymást. Cselekedeteikben, módszereikben azonosak vagy hasonlóak, hiszen ugyanaz a kísértetanya szülte mind a kettőt. Bizonyos tudományos körök ugyan tagadják ezt, mondván, hogy a bolsevizmus egy szebb és igazságosabb rend létrehozása érdekében volt kénytelen kemény kézzel bánni azokkal, akikkel mind a mai napig képtelen elszámolni. A fönt említett hullahegyekről szóló mendemonda nem egyéb közönséges gyűlöletszításnál. Velük szemben a tejtestvéreik nyíltan hirdették és fennen hangoztatták, hogy bizonyos népcsoportokat lefognak törölni a föld színéről, állták is a szavukat, s ameddig a kezük elért, ezt meg is tették.

Ma, a huszonegyedik század hajnalán, mintha egy új kísértet járná be a világot. Ennek az új kísértetnek még nincs olyan markáns, sem olyan rémisztően rémületes neve, mint a két fenti kísértetnek volt és mindmáig van, de nem csodálkoznánk, ha a kibontakozóban lévő mozgalom egy férfiről kapná a nevét, aki a terrorizmus elleni harc örve alatt még lángra lobbanthatja a világot. Persze ezt még ma senki se veszi komolyan, aminthogy annak idején a gázkamrákról és a gulágokról szóló híreket is jószerével még azok is képtelenségeknek tartották, akik később azokban a „létesítményekben” fejezték be földi pályafutásukat. Pedig naponta hallhattuk mind az egyik, mind a másik szörnyeteg szájából a kíméletlen ígét: megsemmisíteni, megsemmisíteni, megsemmisíteni! ...

Ma mintha ugyanezek az igék hangzanának el s mégis mosolyogva, vállrándítva vagy teljes közönnyel hallgatjuk őket. Akadnak olyanok, akik egyetértéssel. A legtöbben mégis azt mondjuk: bolond lukból bolond szél fú. Végül már oda se figyelünk, mintha nem is a mi bőrünkrol lenne szó.

S míg a bolsevizmus és a fasizmus hullahegyeket, a világtörténelem legnagyobb hullahegyeit, addig ez a még neve sincs (?) új kísértet bacilushordozója egy összeégett roncsot, egy ijesztő üszkös görgeteget hagy maga után, amiről egyedül az Úr tudja csak, hogy a mindent elemésztő tűz előtt teremtményeinek hona volt.

A huszonegyedik század hajnalán valaki ezzel a mindent elemésztő tűzzel játszik. Talán maga az Ősgonosz. Főpróbáit a huszadik században mutatta be. Kísértetiesek voltak. Telis-tele kísértetekkel.

Angol szetter. Kékesfekete vagy narancsvörös foltokkal, pettyekkel tarkázott, hullámos, hosszú, fehér szőrű, hatvan centiméter magas, igen elegáns fajta. Kiváló vadász volt, manapság inkább divatkutya. Jegyeztünk hőse kékesfekete foltokkal, pettyekkel tarkázott. Játékos kedvű kamasz. Még egészen kicsi korában elütötte egy autó, jelenlegi gazdája úgy szedte fel az útszélről, bal mellső lába tehetetlenül lógott. Többől kellett leoperálni. Így elnevezhették volna Háromlábú Grófnak is, de mert bizonyára nem akarták immár örökös testi fogyatékoságára emlékeztetni, csupán a Gróf nevet adták neki, azt is rövid o-val. Tehát Grof, jöllehet semmi főúri tartás nem tapasztalható rajta, úgy viselkedik, mint fajtájának mindegyike kamaszkorában. Talán már el is felejtette, hogy ő is, mint a többi kutyatestvére, négy lábbal jött a világra, azt a balesetet is elfelejtette, amelyben elvesztette egyik lábát, mert a három épen maradttal úgy él, mozog és futkározik, mintha így született volna, s számára a háromlábúsága volna a legtermészetesebb állapot. Ebből mind ez ideig semmiféle hátránya nem származott. Sőt mintha egy kicsit még büszke is volna rá, hogy ő a futásban a három lábával is elér olyan teljesítményt, mint négylábú társai. Nemegyszer túl is futja őket; gyorsabb náluk. Ha levezetik a térre s megszabadítják a pórázától, hirtelen mintha puskából lőnék ki, a lábai szinte nem is érintik a földet, cikázva repül, úszik, mint a fecskék a tó tükre felett. Nemcsak a boldogságtól, hogy végre a szoba négy fala közül kiszabadult a szabadba, de mintha minduntalan bizonyítani is szeretné a világnak, a gazdájának s nem utolsósorban önmagának: vagyok olyan legény, mint te! És csakugyan: semmiben se marad le társaitól. A kutyasétáltatók egyenesen megcsodálják. A mozgásban, a kedvességben, a futásban már-már kutyafeletti. Amikor először láttam ezt a lenyűgöző versenyfutást – mivel is, kivel is fut versenyt a Grof? – meghatódtam. Talán arra gondoltam, mi lesz ezzel a csodálatos teremtménnyel, ha a gazdája megunja és – mint annyian manapság – kilöki az utcára? Abban a pillanatban Grofot szíven ütné az, ami a gazdája védelme alatt eszébe se jutott: hogy hiányzik egy lába, hogy sánta s így a falka bizonyára be se fogadja. Pedig ez a veszély állandóan ott lebeg szegény, árva feje felett. Lefegyverző teljesítményével és kedvességével nem épp ezt iparkodik minduntalan, tudatosan vagy tudat alatt, elhárítani magától? Ki lát bele egy kiszolgáltatott angol szetter lelkébe?

Bizonyára elviselhetetlenül barbár, művelődés- és haladásellenesnek hangzik, ha ezeken a semmis papírszeleteken kijelentem: én már a digitális írástudást aligha fogom elsajátítani. Bárgyúság valakinek olyasmivel dicsekedni – a dicsekvés önmagában is bárgyúság –, hogy nem ért a számítógép kezeléséhez. Ha bevallja ország-világ előtt: képtelen megtanulni azokat a műszavakat, amelyek a forradalmi csodabogárhoz kapcsolódnak. Az SMS-eket, e-maileket, a flopikat meg a többieket. Úgy gondolom, hogy az ilyen megátalkodott maradian, amilyen én vagyok, mindig is volt valami dacos ellenállás mindazzal szemben, ami újnak számított, amiről azt hitték az új eszmék megszállottjai, hogy előre viszi a világot, boldogabbá, erkölcsösebbé, jobbá teszi az emberiséget s az emberiség keretén belül az egyedet is. Miközben magam is sejtem, hogy ha így gondolkozott volna a nagybetűs Ember, a teremtés koronája, ahogy én, még ma is, a huszonegyedik század gyönyörűséges hajnalán kőbaltával hasogatnánk az atommagot. És porba íránk a nevünket. Jómagam palatáblára kezdtem írni a nevemet, amely palatábla a haladás megállíthatatlan eredményeként és vívmányaként jött létre s óriási előrelépés volt például a nyárfakéreghez képest, amelyet szintén felhasználtak arra, hogy írásos üzeneteket hagyjanak rajta hátra. (Például a hadifoglyok, akiktől még a papirozt is elirigyelték őreik.) Nálam a palatábla után következett az írka, amely rendszerint papirosból készült, palavessző helyett ebbe már ceruzával vagy tollal róttam a betűket. A papirosnál mindmáig megmaradtam s elfogadtam a ceruza, a toll, a töltőtoll forradalmasított változatát, a golyóstollat. (Ellenségeim ebben sajtósági nacionalista beütést, beszüremlést vélnek felfedezni, mondván, azért használok golyóstollat s csakis azért, mert magyar találmány.) Száz szónak is egy a vége: a hagyományokhoz és a maradisághoz való hűségemet mi sem bizonyítja ékesebben, mint az, hogy írás közben még ma is és remélem mindvégig papirozt és golyóstollat használok. Pedig a világ jobbik fele már a digitális írástudásnál tart, s ki tudja, mit rejteget még számára a jövő és a fénysebességnél is gyorsabban száguldó fejlődés. Ezeket a nyilvánvaló baromságokat csak azért vetem papírra (golyóstollal!), mert egy kicsit megijedtem attól a jövőtől, attól a szép, új világtól, amit én már meg se fogok érni, s aminek így a gyümölcsseit se élvezhetem. És mégis megijedtem. Ha nem tűnik túlzásnak, egy kicsit bele is borszongtam. Mert azt mondta ma reggel egy jövőbe látó rádióriporter, hogy

egy-két év múlva már itt, Európa elmaradottabb régióiban is minden második család számítógéppel rendelkezik, s a digitális írástudás lesz a döntő a tudás és a boldogság megszerzésében. Amikor ezt a szívet-lelket melengető jóslatot hallottam, rögvest az jutott eszembe, hogy a mögöttünk hagyott fél évezred nem volt elegendő idő ahhoz, miszerint szűkebb régióink minden második családjába befurakodjon a nyomtatott könyv, hogy itt, mifelénk, minden második családnak legalább egy kicsike kis házikönyvtára legyen. Ma viszont, csupán néhány esztendő leforgása alatt, számítógépe lesz ezen családoknak. Hát nem csodálatos? És nem szomorú is egyben, ha arra gondolunk, hogy ez a digitális írástudás (és digitális „olvasnitudás”) nem hozza közelebb az emberekhez sem az *Árvácskát*, sem a *Pacsirtát*, sem a *Híd a Drinánt*, hogy csak a mi szűkebb régióink néhány mesterénél és mesterművénél maradjunk. Ez a félelmem eredendő maradiságomból fakad, meg abból a megítélésemből, hogy az új, digitális írástudók éppúgy elronthatják a világot, mint azok, akik sok ezer évvel ezelőtt viaszba rögzítették gondolataikat, intelmeiket, jóslataikat. Enyhén szólva saajátságos fölfogásom, megrögzött maradiságom meggátol abban, hogy elsajátítsam az egyedül üdvözítő digitális írástudást, pedig világos pillanataimban magam is belátom, hogy golyóstollal immár nem sokra viheti a magamfajta ürge.

*

Egy társaságban, ahol a magyar igazolvány hasznáról és haszontalan-ságáról folyik a beszélgetés, a beállt szünetben valaki, mély sóhajtást fojtva el magában, keserű daccal a hangjában kijelenti: – Én jugómagyar voltam, és az is maradok!

Lesütött szemmel ülnek azok is, akik a magyar igazolvány hasznát bizonygatják, de azoknak a szeme se csillan fel, akik a haszontalanságát.

Mintha a megszólalón kívül mindenki szégyellne valamit. Az előbbieket valószínűleg azt, hogy még mindig akadnak köztünk olyan magyarok, akik magyar mivoltukat csakis a tegnapelőtt még valós, azóta semmissé, virtuálissá vált Jugoszláviában tudják elképzelni, az utóbbiak meg azért, mert vannak köztünk olyan magyarok, akik megtagadják volt hazájukat, amely világútlelélhez juttatta őket akkor, amikor az anyaországi magyarok moccanni és megmukkanni se tudtak és mertek szeretett hazájukban.

Amikor lassan ismét egymásra emelkednek a tekintetek, a szétszaggatásról folytatódik a beszélgetés, ennek máig ható hatásáról és következményeiről. Valaki kifejti, amit itt különben is tud mindenki, hogy nekünk „jugómagyaroknak” csakugyan volt világútlevelünk, utazhattunk és vándorolhattunk oda, ahová akartunk, szépszerével ki is vándorolhattunk a szabad évtizedek alatt, akad falu, ahonnan a „legények eleje”, az elmúlt fél évszázadban szülőföldünk magyar népességének a fele, részint talán azért is, mert mostoha volt hozzánk az édes haza... És talán az úgynevezett anyaország nem volt mostoha a saját honfitársaihoz? – teszi fel valaki a már kisezerszer elhangzott kérdést. S meg sem várja a választ, folytatja: – Rákényszerítette az állampolgárait, beléjük sulykolta, hogy éltessek és magasztalják az elnyomóikat. És azt a rendszert, amit nem önként vállaltak.

Ezeket egymás között már százszor megvitatták, s ismételten csak azt állapították meg, hogy kurucok és labancok, rabmagyarok és janicsárok Szent István óta a mai napig mindig voltak a Kárpát-medencében, valószínűleg már az Etelközben is.

Kimerülvén a meddő vitában, mindnyájuk tekintete a jugómagyaron állapodik meg, mintha tőle várnák a végső választ. A jugómagyar lehajtott fővel ül, látszik rajta, nem azért, mert röstellkedik, hanem mert bántja valami. Talán az, hogy annak idején egy macedón hajadont vett feleségül, s még jobban az, hogy a gyermeküket se magyarul, se macedónul nem tanították meg, hanem azon a nyelven szóltak hozzá születésétől fogva, amely kettejüknek is közös nyelve volt és maradt mind a mai napig. A fiú, amikor felnőtté vált, mégse szerbnek vallotta magát, jöllehet ez volt az „anyanyelve”, hanem, a kor divatja szerint – két más-más nemzetiségű szülő gyermekeként – jugoszlávnak. Az apa évtizedek múltával jugómagyarrá lényegült, s mindmáig annak is vallja magát, az anya – többségükben ilyenek az anyák! – megmaradt macedónnak, a fiú ma is büszke jugoszláv.

A hosszan beállt csendben nagy sokára a jugómagyar úgy szólal meg, olyan hangon, amely a hallgatóságból lett-légyen az bármennyire is vegyes összetételű, megrendülést vált ki:

– Hiába húz kétfelé az ember szíve, ha a Himnuszt hallom, valami mindig megszorítja a torkomat . . .

Bizonyára azokét is, akik sandán néznek arra az igazolványra, amely szerintük nem más nemzetámításnál.